

UOT 016:902
КВТ Я19:Т4(2А)

Azərbaycanda arxeologiya elminin ilkin sənəd-informasiya mənbələri və onların səciyyəvi xüsusiyyətləri

Y.F.Sadıqova

yasaman.sadiqova@gmail.com

Xülasə: *Məqalədə arxeologiya elminə dair ilkin sənədlər, onların səciyyəvi xüsusiyyətləri və arxeoloji sənəd kütləsinin formalaşmasında tutduğu yer araşdırılıb.*

Açar sözlər: *Azərbaycan arxeologiyası, arxeoloji qazıntılar, ilkin informasiya mənbələri*

Ключевые слова: *Археология Азербайджана, археологические раскопки, первичные информационные источники*

Key words: *Archaeology of Azerbaijan, the initial information sources, archaeological excavations*

Ölkəmiz sivilisasiyanın ən qədim ocaqlarından biridir. Bunu deməyə Azərbaycan ərazisində aparılan və zəngin maddi-mənəvi mədəniyyət abidələrini üzə çıxaran arxeoloji və etnoqrafik tədqiqatların nəticələri əsas verir. XIX əsrin sonu XX əsrin əvvəllərindən başlayaraq tədqiqatçılar tərəfindən erkən əkinçilik mədəniyyətinə aid yaşayış məskənləri, tunc dövrünün şəhərləri, antik və orta əsrlərə aid abidələr aşkar edilib öyrənilmişdir. Lakin, arxeologiya elminin sənəd-informasiya və biblioqrafik mənbələri tədqiq edilməmişdir. Azərbaycanda sözü gedən elmin yaranma və təşəkkül tarixinə dair bir sıra elmi tədqiqatlarda ilkin mənbələr qismən araşdırılmışdır [1, 5, 6]. Ümumilikdə Azərbaycanda arxeologiya elminin biblioqrafik informasiya təminatı, o cümlədən ilkin sənəd-informasiya mənbələri heç bir tədqiqat işinin obyektı olmamışdır.

Məqalədə arxeologiyaya dair ilkin sənədlər, onların səciyyəvi xüsusiyyətləri və arxeoloji sənəd kütləsinin formalaşmasında tutduğu yer araşdırılıb.

Azərbaycanda arxeoloji tədqiqatlar XIX əsrin ikinci yarısından aparılmağa başlanıb və sovetlər dönəmində abidələrimizin öyrənilməsi sahəsində böyük nailiyyətlər əldə edilib.

Azərbaycan abidələrinin geniş təsvirini çoxşaxəli yaradıcılığı ilə seçilən böyük Azərbaycan mütəfəkkiri Abbasqulu Ağa Bakıxanovun Azərbaycan

tarixşünaslığının ilk nümunəsi olan “Gülüstani-İrəm” əsəri Azərbaycanın maddi mədəniyyət nümunələri haqqında məlumatla zəngin ilkin mənbə hesab edilir. O bu əsəri yazarkən yazılı mənbələrlə yanaşı ilk dəfə olaraq maddi mədəniyyət abidələrinə bilavasitə müraciət etmiş və onları dəyərli mənbə kimi qiymətləndirmişdir. O, gəzərək rast gəldiyi Dərbənd qalası, Qız qalası, Şirvan-da Gülüstən qalası, Gilgilçay səddi, Səbayıl qalası, İran Azərbaycanında yerləşən Şeyx Səfi türbəsi və s. abidələrin təsvirini vermişdir. Müasir tədqiqatçı-arxeoloqlar “Gülüstani-İrəm” əsərini bugünkü Azərbaycan arxeologiyasını 150 il qabaqlamış bir əsər kimi qiymətləndirirlər [7, s.11].

Lakin Azərbaycan arxeologiya elminin ilkin sənəd informasiya mənbələrindən söhbət getdikdə bu haqda məlumatlar hələ qədim Yunan tarixçisi Böyük Plininin “Təbiətin tarixi” adlı əsərində rast gəlinir. O Azərbaycan abidələrinin yerləşməsi haqqında toponimik məlumatlar vermişdir. Bu araşdırmaya 1829-cu ildə Rusiya İmperator Arxeoloji Komissiyası tərəfindən göndərilmiş A.Yanovskinin “Qədim Qafqaz Albaniyası” adlı məqaləsində rast gəlinir [19].

XVII əsrdə Naxçıvan ərazisinə səyahət edən Osmanlı yazarı və səyyahı Övliya Çələbi [4] 1672-ci ildə İran və Azərbaycana səyahət etmiş fransız səyyahı Jan Şarden [16] və 1817-1820-ci illərdə Azərbaycanda, xüsusən Naxçıvanda olmuş digər fransız səyyahı Ker Porter [10] buranın yaşayış məskənləri və tarixi memarlıq abidələri haqqında geniş məlumat toplamışdır. Bundan başqa İsveçrəli səyyah Dyubua de Monpere 1834-cü ildə Azərbaycanda olmuş, Göygöl (Xanlar) rayonunda 30-a qədər müxtəlif kurqanlarda qazıntılar aparmış və Naxçıvandakı türbələrin qısaca siyahısını vermişdir. Səyyah Qafqazda apardığı araşdırmaları ümumiləşdirərək 1839-1844-cü illər ərzində “Qafqaz ətrafında səyahət” adlı 6 cildlik əsəri nəşr etdirmişdir [12]. XIX əsrin iyirminci illərində Rusiyaya gəlmiş, Qafqaz canişinliyində işləmiş məşhur fransız səyyahı və etnoqrafı İvan İvanoviç Şopen general İ.F.Paskeviçin göstərişi ilə 1829-1832-ci illərdə nəşr etdirdiyi əsərlərində Qafqazın, o cümlədən İrəvan və Naxçıvan xanlıqlarının ərazilərində tədqiq etdiyi abidələr haqqında məlumatlar öz əksini tapmışdır [18].

Məlumdur ki, Qafqazı, o cümlədən Azərbaycanın bütün sahələrinin öyrənilməsi çar Rusiyasının maraqlarından biri olmuşdu. Bundan başqa Zaqafqaziya dairəsi baş idarəsinin diplomatik dəftərxanasına ezam olunmuş rus şərqşünası N.Xanikov da Azərbaycanda bəzi tədqiqatlar aparmışdır. O, “Müsəlman ruhanilərinin Əli təriqətinin vəziyyəti haqqında layihə”sini hazırlayarkən Bərdə, Dərbənd və Naxçıvan ərazilərində apardığı tədqiqatlar haqqında məlumat vermişdir. Digər rus alimi, Naxçıvan şəhər məktəbinin müfəttişi K.Nikitinin “Qafqaz xalqlarının təsviri üçün materiallarməcmuəsi”ndə nəşr etdirdiyi “Naxçıvan şəhəri və Naxçıvan qəzası” [14] adlı məqaləsində Naxçıvan şəhərinin mövqeyi, onun qədimliyini sübut edən 12 qala, qüllə, məscidlər və onların qalıqları, duz mədənlərindən tapılmış daş balta, külünlərdən yazmışdır.

Qafqaz arxeologiyasının öyrənilməsi məqsədilə yaradılan 1871-ci ildə Qafqaz arxeoloji Komitəsi və 1881-ci ildə Tiflisdə çağırılan V arxeoloji qurultay Azərbaycanda arxeoloji tədqiqatların aparılmasına xüsusi maraq yaratdı. Bu dövrdə Qərbi Avropadan gəlmiş qeyri arxeoloqların apardıqları qazıntı işlərinin nəticələri Azərbaycan arxeologiyasının öyrənilməsində xüsusi yer tutur. Azərbaycanda arxeoloji ədəbiyyatın ilkin sənəd-informasiya kütləsinin əsas hissəsini Avropa ölkələrindən Azərbaycana gəlib qəbir abidələrində aparılan qazıntılar haqqında öz dillərində təqdim etdikləri yekun nəticələrdən ibarət hesabatlar tutur. Xarici dildə yazılmış bu hesabatları rus arxeoloqları T.S.Passek və B.A.Latinin tərcümə edərək ümumiləşdirib “Очерки до истории Северного Азербайджана” adlı əsəri nəşr etdirmişdilər [15]. Bu hesabatlar Azərbaycanda aparılan ilk arxeoloji tədqiqatların öyrənilməsi üçün əsas mənbələrdir.

Azərbaycanın müxtəlif ərazilərində sistemsiz və pərakəndə şəkildə tədqiqatlar aparmış V.Belk, E.Resler, Q.Rozendorf, J.de Morqan və s.əldə etdikləri maddi-mədəniyyət nümunələrini Avropanın müxtəlif ölkələrinin muzeylərinə göndərmiş və müvafiq hesabatlar hazırlamışlar.. Avropadan gələn tədqiqatçıların əksəriyyəti alman mənşəli idilər. Bu səbəbdən Azərbaycan arxeoloji ədəbiyyatının ilkin nümunələrinə Almaniyanın Berlin muzeyində daha çox rast gəlinir. Muzeyin keçmiş direktoru V.Nagel və Y.Ştrommenqerin rəhbərliyi ilə 1895-ci ildə burada olan bəzi materiallar toplanaraq “Cənubi Qafqazdakı Kirovabad (Yelizavetpol) ərazisində erkən dəmir dövrünün arxeoloji tapıntıları” adı altında kataloq dərc olunmuşdur [9]. Bu kataloqda əsasən Gədəbəyin Qalakənd ərazisində qazıntı aparın V.Belkin tapdığı artefaktlar və yazdığı məktublar öz əksini tapmışdır. Kataloq 1999-cu ildə Azərbaycan dilinə tərcümə edilərək çap olunmuşdur [8]. Vlademar Belk Gədəbəyde “Simens” misəritmə zavodunda kimyaçı işləyib. Eyni zamanda ətraf ərazilərdə qəbir abidələrin olduğunu müşahidə etmişdir. O, Alman İmperator Arxeoloji Komissiyasının maddi vəsaiti ilə qazıntılar aparmış, əldə olunan materialları Almaniyaya göndərmişdir. O gördüyü işlərin hesabatını “Berlin Etnoqrafiya jurnalı”da (Der Zeitschrift für Ethnologie und der Verhandlungen der Berliner Gesellschaft für Anthropologie) nəşr etdirmişdir. V.Belkin nəşr etdirdiyi hesabatda göstərir ki, o, 1888-ci ildən 1890-cı ilədək Gədəbəyin müxtəlif yerlərində (Daşkəsən, Qamışlı, Göydərə, Qalakənd, Qaramurad, “Cənnət qalası”, Qarxanlı) 300-dən artıq daş qutu qəbirlərində qazıntı aparıb. Yuxarıda adı çəkilən dərgidə digər bir alman mənşəli alimin, Şuşa realni məktəbinin müəllimi Emil Reslerin də hesabatları dərc olunmuşdur. O, Moskva Arxeoloji Komissiyasının tapşırığı və vəsaitilə Qarabağ və Gəncə çay hövzəsində 1892-ci ildən 1903-cü ilə də arxeoloji tədqiqatlar aparmışdır. Tunc dövrünə aid unikal qəbir abidələrindən əldə etdiyi materialları Sankt Peterburqun Ermitaj və Moskva Dövlət Tarix Muzeyinə göndərmişdir.

E.Reslerin hesabatları həm alman dilində “Berlin Etnoqrafiya jurnalı”da, həm də paralel olaraq rus dilində İmperator Arxeoloji Komissiyasının 1893-cü ildən, 1905-ci ilə qədər olan hesabatlarında nəşr olunmuşdur (Отчет Императорский Археологический Комисии).

Digər bir alman mənşəli arxeoloq Fridrix Bayern Qafqaz, o cümlədən Azərbaycan arxeologiyasının inkişafında müəyyən rol oynamışdır. O, “Qafqazda Arxeologiya dostları cəmiyyəti” və Tiflisdə muzey yaratmış, Gəncə xanlığının, Rusiya İmperiyası vaxtında Yelizavetpol quberniyasında və indiki Ermənistan ərazisində, Ağstafaçay kənarında yerləşən Redkin Lager adlanan ərazidə qazıntı aparmış və tapılan materialları özünün yaratdığı muzeyə, Moskva və Berlin muzeylərinə göndərmişdir. Apardığı qazıntıların nəticələri monoqrafiya şəklində ölümündən sonra alman antropoloqu Rudolf Vixrov Berlin Antropologiya, Etnoqrafiya və Qədim Tarix Cəmiyyətinin illik məcmuəsində nəşr etdirmişdir [3].

“Berlin Etnoqrafiya jurnalı”nda və İmperator Arxeoloji Komissiyasının hesabatlarında yuxarıda haqqında bəhs edilən tədqiqatçılarla paralel olaraq həmin ərazilərdə alman mənşəli digər tədqiqatçılardan C.Lehmann Haupt, Q.Rosendorf, Q.Skinder, R.Vixrovun hesabatları da dərc olunmuşdur.

Azərbaycan arxeoloji ədəbiyyatın ilkin-sənədləri sırasına Fransız arxeoloqu Jak de Morqanın Talışın dağ rayonlarında apardığı qazıntılar haqqında fransız dilində nəşr etdirdiyi (Mission Scientifique En Perse, Volumes 1-3.- Paris, 1895) 4 cildlik kitabı da daxildir. Kitabda arxeoloq Lənkəranda apardığı arxeoloji qazıntılar haqqında məlumat verir. J.Morqan kitabında burada 100-dən çox daş qutuqəbir abidəsi tədqiq etməsi və tunc dövrünün sonu dəmir dövrünün əvvəllərinə aid topladığı zəngin maddi-mədəniyyət nümunələri və əldə edilən materialları Sen Jermen muzeyinə təhvil verməsi haqda məlumat verir. Qeyd edək ki, son illərdə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutu tərəfindən Jak de Morqan irsinin araşdırılması üzrə Fransa-Azərbaycan birgə layihə həyata keçirir. J.Morqanın kitabındakı məlumat və xəritələrə əsaslanan, dörd ildən bir təkrarlanan bu araşdırmanın əsas məqsədi XIX əsrin məşhur fransız arxeoloqları olan Jak və Henri Morqanın Lənkəran və Lerik ərazisində apardığı tədqiqat işlərinin nəticələri barədə məlumatların yenidən araşdırılması və nəşridir.

XX əsrin əvvəllərində Moskva İmpertor Arxeoloji Cəmiyyətində “Qafqaz arxeologiyasına dair materiallar” adlı dərgi təsis edilmişdir. Qafqazda aparılan arxeoloji tədqiqatların nəticələrinin çap olunduğu cəmi 13 buraxılışdan ibarət bu dərginin 6-cı buraxılışında 1896-cı ildə Zaqafqaziyaya ezamiyyətə göndərilmiş cəmiyyətin üzvü A.A.İvanovskinin hesabatı dərc olunmuşdur. O, burada işlədiyi müddətdə Gədəbəy və Qalakənd ətrafında 72 daş qutu qəbri açmışdır. Yalnız faktların qeydi və materialların təsviri ilə kifayətlənən digər hesablardan fərqli olaraq burada olaraq əldə olunmuş maddi-mədəniyyət nümunələrinin elmi təhli-

lini verməyə çalışmış, onların dövrü haqqında mülahizələr söyləmişdir [13].

XX əsrin 20-ci illərindən sonra elmin digər sahələrində olduğu kimi arxeologiya elmində də canlanma müşahidə olundu. Yeni yerli ixtisaslı kadrların hazırlanması və elmi mərkəzlərin yaradılması arxeoloji tədqiqatların elmi əsaslarla sistemli şəkildə aparılmasına şərait yaratdı. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə yaranan “İstiqlal” muzeyinin əsasında 1920-ci ildə Azərbaycan Tarix Muzeyi təşkil edildi. Onun müdiri D.Şərifov ilk milli kadr kimi arxeoloji abidələrdə müstəqil arxeoloji qazıntılara başladı. Arxeoloji tədqiqatlar 1923-cü ildə Bakıda yaranan Azərbaycan Tədqiq və Öyrənən Cəmiyyət, 1927-ci ildə onu əvəz edən Azərbaycanın keçmişini tədqiq edən komitə və 1929-cu ildə yaranan Elmi Tədqiqat İnstitutu tərəfindən aparılırdı. Bu qurumların mətbu orqanlarında artıq sistemli və elmi əsaslara söykənən arxeoloji qazıntıların hesabatlarına və elmi məqalələr dərc edilməyə başlandı. Azərbaycan Tədqiq və Öyrənən Cəmiyyətinin yaradılmasında xüsusi rolu olan professor Aleksandr Baqrinin müəllifliyi ilə nəşr edilən üç buraxılışdan ibarət “Azərbaycan bibliografiyasına dair materiallar”da [11] Azərbaycana dair 1890-1923 illər ərzindəki bütün nəşrlər toplanmışdır. Göstəricidə Azərbaycanda arxeologiyasına dair materialların da öz əksini tapmışdır. Bu mənbə Azərbaycan arxeologiyasının bibliografik informasiya təminatında ilk yeri tutur.

Ölkəmizdə Rusiyadan dəvət olunmuş alimlər də çalışırdılar. Artıq 30-cu illərdə Azərbaycan arxeologiyası üçün xeyli işlər görmüş akademik İ.İ.Meşşaninovun rəhbərliyi altında İ.M.Cəfərzadə, Ə.K.Ələkbərov və başqalarının iştirakı ilə Qarabağ, Naxçıvan və digər bölgələrə təşkil olunan ekspedisiyalarda arxeoloji abidələri tədqiq edərək bir sıra yeni nəticələr əldə edildi. Arxeoloqlar Ə.Ələkbərovun, İ.Cəfərzadənin, D.Şərifovun, S.Qazıyevin, Y.İ.Hummelin əsərləri arxeoloji ədəbiyyat kütləsinin formalaşmasında xüsusi rol oynayır. Bu alimlərin iştirakı ilə XX əsrin 30-cu illərində Mil düzünə, Kiçik Qafqazın cənub-şərq ətklərinə, Naxçıvan ərazisinə və Azərbaycanın qərb rayonlarına ekspedisiyalar təşkil olunurdu.

1969-cu ildə hakimiyyətə gələn Ulu öndər Heydər Əliyev Azərbaycan tarixinin öyrənilməsinə xüsusi diqqət ayırmağa başladı. Heydər Əliyevin imzaladığı qərara əsasən 1974-cü ildə yerli kadr potensialını nəzərə alaraq elmi tədqiqatların səmərəliliyini yüksəltmək məqsədi ilə Azərbaycan Elmlər Akademiyası Tarix İnstitutunun tərkibində Arxeologiya və Etnoqrafiya Sektoru yaradıldı. Naxçıvan, Qəbələ, Şamaxı, Gəncə və digər bölgələrdə arxeoloji bazaların əsası qoyuldu. 70-80-ci illərdə çətin və çətin arxeoloji qazıntılar aparılmağa başlandı. Artıq arxeologiya və etnoqrafiya sahəsi üzrə bir sıra mətbu orqanları yaradıldı və yeni nəşr edilən monoqrafiyaların ədəbiyyat kütləsinin nəzərəcar-pacaq dərəcədə artması müşahidə olundu. Həmin dövrdə Kitab Palatasının təsis

etdiyi cari biblioqrafik göstəricilərdə arxeologiya elminə dair nəşrlər ayrıca bölmə altında qruplaşdırılmağa başlandı.

Ölkəmiz müstəqillik əldə etdikdən sonra Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 1993-cü il 8 iyul tarixli qərarı ilə Arxeologiya və Etnoqrafiya Sektorunun bazasında müstəqil Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutunun təsis edilməsi Azərbaycan arxeologiya və etnoqrafiya elminin daha geniş inkişafına zəmin yaratdı. Cənab İlham Əliyevin “Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutu tərəfindən 2008-2009-cu illərdə aparılması nəzərdə tutulan arxeoloji ekspedisiyaların maliyyələşdirilməsi ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında” 5 fevral 2008-ci il tarixli Sərəncamı ölkəmizin bütün bölgələrində arxeoloji tədqiqatların aparılmasına təkan verdi.

Beləliklə, Azərbaycan arxeoloji ədəbiyyat kütləsinin ilkin sənəd informasiya mənbələri Rusiya və Avropa ölkələrindən gələn və əsas məqsədi elmi-tədqiqat olmayan qeyri arxeoloqlar tərəfindən aparılan qazıntı işlərinin hesabatlarından ibarətdir. Bu hesabatların az bir hissəsi Azərbaycan dilinə tərcümə edilib nəşr edilmişdir. Sonrakı illərdə elmin inkişaf prosesi arxeoloji sənəd kütləsinin artmasına gətirib çıxardı və bugün də bu proses sürətlə davam edir. Lakin, təəssüflər olsun ki, hələ də bilavasitə Azərbaycan arxeologiyasına dair biblioqrafik göstərici tərtib edilməmişdir.

Ədəbiyyat

1. Atəşi N. Azərbaycanın Xocalı-Gədəbəy mədəniyyətinin materialları Avropa muzeylərində (Tarixi-arxeoloji araşdırma). Bakı, 2015, 299s.
2. Bakıxanov A. Gülüstani-İrəm / Ön sözün müəll. R.Ağayev. Bakı: Möminin, 2001, 287s.
3. Bayern Fr. Untersuchungen über die ältesten Graber und Schatzfunde in Kaukasien // Der Zeitschrift für Ethnologie. Berlin, 1885, s.1-60
4. Bayramlı Z., Əzizli B. Azərbaycan Evliya Çələbinin 1654-cü il “Səyahətnamə”sində. Bakı: Azərbaycan, 2000, 160s.
5. Bünyadov T. Azərbaycan arxeologiyası öçerkləri /red. İ.Nərimanov, M.Müştaq. Bakı: Azər nəşr, 1960, 236s.
6. İbrahimova İ. Azərbaycanda arxeologiya elminin təşəkkülü: (tarixi-arxeoloji tədqiqat): tarix e. n. al. dər. a. üçüntəq. ol. dis.: 07.00.06. / İ.V.İbrahimova; AMEA, Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutu. Bakı, 2006, 153s.
7. İsmayılzadə Q. Böyük Qüdsi və Azərbaycan Arxeologiyasının sübh çağы // Azərbaycan arxeologiyası, 1999, №1-2, s.7-11
8. Nagel V., Ştrommer Y. Qalakənd. Cənubi Qafqazın Kirovabad (Yelizavetpol) ərzisində erkən dəmir dövrünün arxeoloji tapıntıları. Bakı, 1999, 225s.
9. Nagel W. Strommenger E. Kalakent: Früheisenzeitliche Grab funde aus dem Transkaukasuschen Gebiet von Kirovabad (Jelisavetpol). Berlin: Wissen schaftsverlag Volker Spiees, 1985, 192s.

10. Travels in Georgia, Persia, Armenia, ancient Babylonia: during the years 1817, 1818, 1819, and 1820, 1821, 882s.
11. Багрий А.В. Материалы для библиографии Азербайджана // Библиографическая Секция Бакинского Дома Работников Просвещения. Выпуск I. Баку, 1924, 30с.
12. Дюдуа де Монпере Ф. Путешествие вокруг Кавказа. Черкесов и Абхазов, в Колхиде, в Грузии в Армении и в Крыму. Том. I/ Пер. с франц. Н.А.Данкевич-Пушиной. Сухуми: Абгиз, 1937, 175с.
13. Ивановский А.А. По Закавказью. Археологические наблюдения и исследования 1893, 1894 и 1896 гг. //Материалы по археологии Кавказа. Москва, 1911, №VI,с.148
14. Никитин К.А. Город Нахичевань и Нахичеванский уезд //Сборник материалов для описания местностей и племен Кавказа. Выпуск II. Тифлис, 1882, с.142
15. Пассек Т.С., Латынин Б.А. Очерки до истории Северного Азербайджана //ООИА. Баку, 1926, с.217-222
16. Путешествие Шардена по Закавказью в 1672-1673 гг. /Перевод Е.В.Бахутовой и Д.П.Косовича. Тифлис, 1902, 301с.
17. Розендорф Г.О. Раскопки Г.О.Розендорфа //Отчет Императорской Археологической Комиссии за 1903 г. СПб., 1906,с.86-108.
18. Шопен И. Исторический памятник состояния Армянской области в эпоху ее присоединения к Российской империи. СПб, 1852, 350с.
19. Яновский А. О Древней Кавказской Албании//Журнал Министерства народного просвещения, 1846. Ч.52, с.97.

Первичные источники информации по археологии Азербайджана и их специфические особенности

Я.Ф.Садыгова

РЕЗЮМЕ

В статье исследованы первичные источники информации по археологии Азербайджана, а также определены позиции этих источников в поток археологических документов.

The primary sources of Archeology of Azerbaijan and theres specific features

Y.F.Sadigova

SUMMARY

In this paper was investigated primary sources of Archeology of Azerbaijan and also determined the position of these sources in the flow of the archaeological documents.